

CD-kritikák

Fagott-varázs

Fagott-varázs – e kifejezéssel egyaránt jellemezhető Vizsolyi Livia mindhárom lemeze. Igen, nem tévedés: a fagottművész, aki mellett, hogy a szegedi Szimfonikus Zenekar szólamvezetője, tanít és a lehetőségekhez képest rendszeresen koncertezik. Tehát, életét állandó fagott-közelségben éli. Miként második CD-je rövid kísérszövegében olvasható, „a fagott a hivatása és a hobbjá”.

Az egyik korong két koncert felvételéből készült – ennek tanúsága szerint élményekkel gazdagon távozhatott a 2004. december 1-jei és 2005. október 15-i est közönsége (honnan is? – a felvétel helyszínéről nem értesít a – szűkszavú és kevésbé informatív – kísérszöveg). „Faltól-falig” muzsika, kívánczik hozzá szlogenként. A minőséget mi sem bizonyítja, mint hogy a műsor „vegység” nem zavaró; Telemann, Benedetto Marcello, Lalliet, Gordon Jacob, Fucik, Ibert, Debussy, Glier, Csajkovszkij, Chopin, Ridout, Francaix és Pierne darabjai (eredetiek és átíratok) egyaránt élvezetes hallgatnivalót jelentenek.

A második korong érdekesség-hajhászó körünkben is ritkaságnak számít; sokan bizonyára e felvételtől értesültek arról, hogy van „Szegedi Fagott Trió”. Igen, három fagottos társulása, akik – lévén a 3 fagotra szánt művek mennyisége csekély – átíratokkal gondoskodnak a maguk számára játszanivalóról. Belházy Gyula és Hotzi Zoltán Bach- és Mozart műveiből illetve azok tételeiből válogatott olyanokat, amelyek három fagotton is jól hangzanak, a további helyet G. Hartley és J. Weissenborn darabjai (illetve tételei) töltik ki. A hallgató örömét csak az rontja, hogy hiába keres információkat a műveket illetően...

Nem változik ez a helyzet a harmadik korong esetében sem. Az utóbbi kettő vélhetőleg

„stúdiófelvétel”, azaz nem közönség előtt készült. Erre következtethetünk abból is, hogy a felvételnek ezúttal nemcsak a helye, hanem az időpontja sincs feltüntetve. Az egyetlen tárgyszerű információ, hogy Vizsolyi Livia Püchner-fagotton játszik.

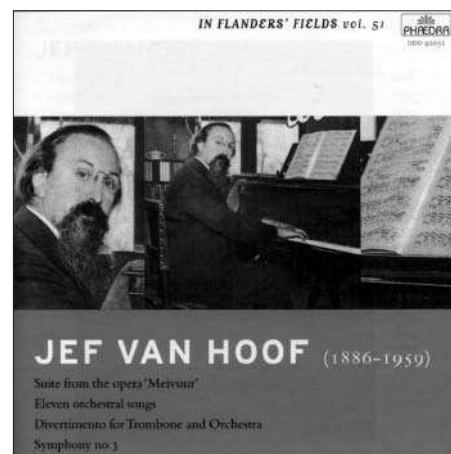
E kiadvány műsorán francia szerzők (kamará) művei szerepelnek, Boismertier, Devienne és Saint-Saëns darabjai (az átírat esetében a készítőjének nevét homály fedi). Nyilvánvaló, hogy ezúttal (is) Vizsolyi Livia a főszereplő. E tény nyilvánvaló – nem szorul semmiféle külsődleges kihangsúlyozásra. Nem lenne szükség arra, hogy a hallgató úgy érezze, a fagottos és a többiek játszanak. A zongorakíséretes szonáták esetében érdemes lett volna tovább kísérletezni a „mikrofonozással”, tehát kikísérletezni, hogy milyen (technikai) körülmények között érvényesül ideálisan a szólóhangszer és kíséretének összjátéka. Mert nem szerencsés, ha a billentyűs hangszer úgy kerül alárendelt szerepbe, hogy játéka mindegy akusztikus háttérre degradálódik. Nyilvánvaló, hogy Vizsolyi Líviához hasonló muzsikussal öröm az együtt-muzsikálás – nos, ez „nem jön át” az esetek többségében. A felvétel-készítési rutin hiánya a partnereknél, vagy épp a túlzott felelősségérzet lehet a hibás abban, hogy például Devienne érdekes összeállítású kvartettjében (fagott, hegedű, brácsa és cselló) nem jelentenek külön élményt a faktúra hangszín-lehetőségei. A hattyú, Az állatok farsangjának eme megunthatatlan tétele ezúttal hárfakísérettel csendül fel – mégsem kelti a ráadások többlet-örömét (sejthette a műsor sorrendjének kialakítója is, hiszen búcsúzó számnak a zongorakíséretes Románc-tételel választotta, ugyancsak Saint-Saënstől). A leginkább felszabadult együtt-muzsikálást Boismertier oboára és fagotra szánt Szonátájában hallottuk, ahol Vizsolyi partnere a tőle megszokott szép hangon játszó Dienes Gábor volt. A felvétel zongoristája, Zsigmond Zoltán talán kissé túlzottan fegyelmezett előadásával nem volt ideális partner a fagottosnak, aki személyes-deklamáló játékaival igyekezett megcsilantani a humoros effektusokat. A szólamok korrekt megszólaltatása akadályozta a vonóspartnereket abban, hogy mindig érzékenyen reagáljanak a fagott-szólam már-már beszédes fordulataira. Az oldottság kevesellhető Baranyi Anikó, Kálmán Csaba és Kőrösi Anikó játékaiból – talán közönség előtt könnyebb lett volna?... Natasa Gorbunovát a hárfaszólam kötötte le, nem merte felvállalni a partnerkapcsolatot a dallamjátészó hangszerrel.

Ennyi kifogásolnivaló?! Mégis pozitív irányba lendül ki a mérleg mutatója, hiszen a hallgatnivaló korántsem minősül háttér-zenének (magára irányítja a figyelmet), akinek pedig hasonló kamaramuzsikálásra van lehetősége, bizonyonnyal kedvet kap ahhoz, hogy maga is megszólaltassa a felhangzó darabok egyikét-másikát. A megjegyzések elsősorban a felvételkészítés technikai/ akusztikai feltételeit érintik – s közvetve arra céloznak, hogy a felvételt is (pódiumon csakúgy, mint hangrögzítés céljából mikrofon előtt) gyakorolni kell, tehát arra sarkallná a szólamukat tudó, a műveket alaposan ismerő hangszereseket, hogy merjenek „játszani”. Mert a hangszerjáték akkor is játék kell, hogy legyen, ha kamarazenélünk. Társasjáték, melynek nem egymás ellen, hanem együtt lehet siker/eredményt elérni. Ezt pedig az olyan kiváló muzsikustárs, mint Vizsolyi Livia, önmagában szavatolja.

A Pannon Filharmonikusok – Pécs Jef van Hoof műveit játssza

A Phaedra cég „In Flanders’ Fields” című sorozatában több szerzői korongot szentel Jef van Hoof (1886–1959) kompozícióinak. Az 1. és 4. szimfóniát a Flamand Rádió Zenekara játszotta, a következőkben a Pannon Filharmonikusok kaptak felkérést. A 44. korongon az 5. és 6. szimfónia szerepel, a közelmúltban megjelent felvételen (51.) a szerző szimfonikus termését a 3. szimfónia képviseli, továbbá harsonára és zenekarra komponált Divertimento és az opera-részletekből összeállított Meivuur szvit. A programon – miként az előző lemeznél is – zenekar-kíséretes dalok is helyet kaptak.

A felvétel Pécsen készült, tavaly júniusban. A zenekarnak aligha jelentettek technikai-zenei problémákat a kompozíciók. A népdalszerűsége törekvő vokális darabokban alá-

rendelt a kíséret szerepe; ilyenkor a szólistával (Ann De Ranais-val) való együttműködés lehet tanulságos vagy épp élményszerű, s emellett eleget tehetnek a kihívásnak: mindent „kihozni” a partitúrából, tehát szinte kamarazenei érzékenységgel adagolni a dinamikát. Hamar Zsolt tehát akár mintegy bemutató tanítás mintájára brillírozathatta együttesét. (A program magyar vonatkozású érdekessége: négy dal Giza Ritschl szövegére készült, aki magyar származású, s cirkuszi artistaként települt ki Hollandiába.)

A Divertimento harsonaszólóját éneklő hangon szólaltatta meg Ivan Meylemans, így a kompozíció mintegy szöveg-nélküli nyitányát jelenti a következő vokális blokknak.

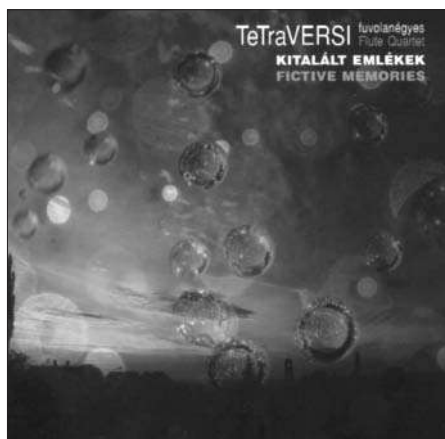
A Szimfónia monotematikus nyitótétele kifejezetten formaérzék-fejlesztő, a lassútételben a fúvós-szólóknak a hangzás egészében való elhelyezése jelent zenei feladatot. Kétségteljesen a ciklus legfurcsább tétele az 5/4-es Scherzo. A kezdő g-moll hangnem elgondolkodtató, mennyi benne az irónia, a groteszk-fanyar hangvétel. Mindenesetre dicséretes, hogy Hamar Zsolt nem hajszolja hatásvadászon a tempót – ezáltal viszont tompul a kontraszt-lehetőség, hiszen az előzmények korlátozzák a finálé tempó-lehetőségeit.

A műveket hallgatva, fontos nem elfeledkezni arról, hogy a 20. században keletkeztek. (E szimfónia bemutatójára például négy évvel Bartók halála után került sor.) Belgium, mint „sziget”, ahol a helyi hagyományok élnek, s azok ismeretében komponál e zeneszerző, anélkül, hogy a világban zajló zenei (stiláris) jelenségekre reflektálni kívánna. Felvállalt zenei ízlés (anyanyelv) parancsol tiszteletet a külföldi hallgatónak – s ad további adalékot ahhoz a tényhez, hogy a később többé-kevésbé általánosként leszűrt „korstílus” csak erőteljes tónus azon a palettán, melynek legkülönbözőbb árnyalatai helyenként akár kizárólagos érvényre tehetnek szert.

Tanulságos tehát az ilyesfajta „kirándulás” az előadók számára is – ráadásul, remélhetőleg nemcsak a hanglemezkatalógusokba kerül nevük, hanem – a külföldi szerző műveinek népszerűsítése által – a nemzetközi hallgatóság tudatába is.

A TeTraVERSI fuvalanégyes felvételéről

A szellemes névhez szimpatikus kamaragyüttes tartozik: Ittész Gergely valamint három egykori tanítványa, Balog Evelin, Nagy Katalin és Paczolay Judit. Mégsem csupán „mester és tanítványai” kapcsolatáról van szó, hanem joggal jut eszünkbe a Pygmalion-történet. A művész-tanárokká vált fuvalások

olyan minőséget képviselnek, amely méltó kamarapartneri kapcsolatot teremt a remek hangszeresek között, ugyanakkor egészen kivételes az a gondolkozásmódbeli azonosság, amely bizonyítja: Ittéstől meghatározó jelentőségű tudásanyagot kaptak diákjai. Ezalatt korántsem a hangszerjáték minél magasabb szintjének elérésére gondolok, hanem arra a késztetésre, hogy mindig-mindenkor képesek legyenek áttekinteni a kompozíciókat, tehát saját szólamukon túl alaposan ismerjék azt a környezetet is, amelybe ágyazódik a játékuk. Ez az intellektuális tudatosság, s a zene-értelmezés állandóan aktuális szándéka avatja élmennyé a fuvalanégyes játékát.

Az éremnek az egyik oldala megmutatja: a diákok azt a nyitottságot is átörökölték tanáruktól, mellyel a hangszeres művész kihívásnak tekinti a technikai nehézségeket, a zenei komplexitást, ráadásul nem szűkíti le (idő előtt) a kínáló repertoárt (sem stilárisan, sem más szempontokból). Úgy tűnik, életre-szólóan megjegyezték, magukévá tették ezt a tanulságot. Az érem másik oldala szakmailag mérhető minőségeket tartalmaz: előadásukban minden tétel jól felépített, minden melodikus szegmens megformált, az összhangzás dinamikailag gondosan berendezett. A karakterek azonnal plasztikusan érvényesülnek, a zsánerek olyannyira hangulatosan csendülnek fel, hogy – a címek ismerete nélkül – ki-ki akár saját történetet is kitalálhat hozzájuk.

A Kitalált emlékek címmel megjelent korong, a FON-TRADE MUSIC tavalyi kiadványainak egyik legértékesebbje (FTM 0032) két részre tagolódik. Az elsőben Ittész Gergely átiratában történeti zenék csendülnek fel, Bachtól napjainkig, stiláris és hangulati sokféleséget mutatva fel. Nyolc szerző, akik nevének felsorolása önmagában sejteti, hogy keresztmetszetről van szó (Bach, Haydn, Grieg, Satie, J. Strauss, Joplin, Ellington és Parker). A második fejezet a kortárs-komolyzene határainak tágasságára hívja fel a figyelmet. So-

mos András, Michael Hanes, Pierre Csillag és Mike Mower művei hasonlóképp meggyőzően szólnak, mint a hangszeres átíratok (a hangszeresítés nem a fuvalán könnyen-hatásosan játszhatóság szempontjának tesz eleget, hanem egyúttal feltérképezi a fuvalán/fuvalákon megszólaltatható hangzás határait is). Mower darabját hallgatva, könnyű belátni, hogy a szerző nem lehet más, mint – jazzvirtuóz! A korong programja tehát afféle „szemelvények a világ-zene-irodalomból”.

A történeti zenén nevelkedett fuvalások könnyedén veszik az akadályokat. Annyira azonosképpen gondolkodnak, formálnak, olyannyira ugyanazt olvassák ki bármely kottaképből, hogy a hangzás homogeneitása már-már öncélúan is gyönyörködtető. Szép, kollegiális gesztus, hogy a lemezen hallható darabokat különböző szólamfelosztásban játssák – és hasznos, hogy erről a kísérfüzet tájékoztatja az érdeklődőket.

A négy fuvalaművész zenekarokban, kisebb-nagyobb kamaragyüttesekben és szólistaként is játszik – s hogy a tanítás gyakorlata mennyire nem csupán „szükséges rossz”, kegyelmező másodállás, azt igazolja a TeTraVERSI léte. Egyúttal azt is példázza, hogy van mód és lehetőség az utánpótlás kinevelésére, csakúgy, mint a generációk közti szakadék áthidalására. Ráadásul muzsikálásuk kedvcsináló a kamarazenéléshez, az aktív zenéléshez, hiszen a darabokat hallgatva érezzük a játék-örömet.

Fenyő László a Kronberg Academy felvételén

Az 1993-ban alapított Kronberg Academy az ifjú tehetséggondozás egyik fellelvára, Kronberget 1997-ben nem kisebb művész, mint Msztyiszlav Rosztropovics nevezte a csellóvilág fővárosának. Számos fesztivál, mesterkurzus, kamarazenei rendezvény és verseny után CD-felvételekkel járul hozzá Kronberg felfedezettjeinek további népszerűsítéséhez a

MusiKado. „The Vision” – e címet kapta a sorozat, melynek első korongján a Kronberg Academy által rendezett 2004-es Nemzetközi Pablo Casals Csellóverseny győztese, Fenyő László játszik, Oleg Polianski zongorakíséréstével.

A sorozat-indítóknak megkülönböztetett figyelem jut – ugyanakkor rendkívüli felelősség is hárul rájuk. Aki már hallotta Fenyő Lászlót gondolkáznia, jogosnak tarthatja a választást, s vélhetőleg a kísértő/partner személyét is hasonló körülményekkel szemelték ki. Polianski életrajza sikeres pályakezdestről tanúskodik, adottak tehát az alapfeltételek egy remek felvételhez. A műsorukon szereplő az 1920-as és 30-as évekből származó művek (átiratok) kiválóan alkalmasak arra, hogy általuk megmérgettsenek az időközben már nemzetközi ismertségre szert tett művészek.

J. S. Bach: Három korárelőjátéka Kodály átíratában, ebben az interpretációban visszacsapó érzéseket kelt. Az eszményi szépségű csellóhanghoz az egyes tételekben más-más hangzás-elképzeléssel társul a billentyűs hangszer: néha orgonahangzásra emlékeztet, máskor szinte csembalószerű. A szélsőséges hangszín-karakterizálás kétségkívül tudatos elképzelésre vall, azonban furcsa-elidegenítő hatású, ahogy figyelmen kívül hagyja a csellószólamot, azaz, nem reflektál rá. Mégis, Fenyő László játéka ráirányítja a figyelmet arra, hogy a három tétel a „hangszerelés” által méltán tekinthető Kodály-kompozíciónak. Öröndetes a két művész összjátéka Bartók I. rapszódiajában, melynek interpretációját az avatja élménnyé, hogy egyetlen indifferens, funkciótlan (értelmezetlen, pusztán lejátszott) hang sincs benne. Sőt, lendülete magávalragadó az első hangtól az utolsóig. Itt magasrendűnek érezzük Polianski érzékenységet; játéka szervesen simul a zenei anyanyelvén megszólaló csellistáéhoz. Annál érthetlenebb az a felfogás, amellyel Sztravinszkij Olasz szvitjét játszsák. A Pulcinella pregnáns részletei öncélú értelmezésben szólnak, mintha nyersanyagoknak tekintenék a kottát, mintha „rájátszanának” a karakterekre (nem bízva azok elementáris erejében, hatásában). E tételeket hallgatva, nehéz szabadulni a gondolatától: az ilyesfajta szubjektív interpretációk készíthették Sztravinszkijét annakidején megdöbbentő megjegyzésekre az előadók jogait/kötelességét illetően... Lehet, hogy mindebben akusztikai tényezők is közrejátszanak; a felvétel készítői korántsem ideálisan helyezték el a térben a két hangszerest. Ugyanakkor, e bizonytalankodásnak nyoma sincs a záró műsorszám felvételében. Sosztakovics d-moll szonátája (Op. 40) úgy szólal meg, hogy minden hangját (gesztusát, rezdülését) „szentírás-

nak vesszük”, s vélhetően nemcsak azért, mert ritkán hallható, kevéssé ismert műről van szó. A formai felépítés, az alkotórészek helyének-funkciójának kristálytisza értelmezése egyszerre gyönyörködtet és ad intellektuális élményt.

Mindent egybevetve; magasra állították az előadók a mércét a sorozat első korongjával. Nehéz lesz hosszú távon hasonló színvonalú folytatásról gondoskodni (kiváltképp, ha megvalósul a terv, évente két hangfelvétel megjelentetésével).

A Magyar Zongorás Trió világpremier-felvétele

Úgy tűnik, a Magyar Zongorás trió az első CD-felvétele után (melyen Csajkovszkij: a-moll triója szerepel) világpremierekre specializálja magát. 2005-ben Bossi-műveit népszerűsítették, most pedig Christian Palmer (1811–1875) négy művét örökítették meg. A szerző munkásságának csak egy szelete a zeneszerzés; teológus-lelkész, egyetemi tanár, emellett a zenei élet különböző területein tevékenykedett. A triókat ötvenes éveiben komponálta a zongorás triókat, családi használatra – így nem véletlen, hogy kéziratok forrásból lehetett csak hangzó életre kelteni őket.

A házimuzsikálás gyakorlata vélhetőleg késleltette a komoly és szórakoztató zene szembeállításig fajuló külön világának kialakulását; a nagy formátumú kompozíciókból legfeljebb a műgondot kívánták átvenni a kisebb léptékű és formátumú darabokhoz a szerzők. Olyasfajta „kis világ” ez, melynek a határokig való feltérképezése, bejárása nem cél – csakúgy, mint a hangszerek kifejezőeszközeinek kiaknázása. Harmonikus, konfliktus-mentes mikrokozmosz, a festészeti enteriőrök megfelelője kel hangzó életre a tételekben.

Parker triói olyan művek, amelyek valószínűleg sohasem kerültek megmértetésre, s

amelyek bevallottan kis közösség számára készültek. A szerző kétségkívül tájékozott volt a múltbéli zeneirodalomban és ismerte saját kora kamarazenei termését is. Vélhetőleg leginkább Mendelssohn darabjai feleltek meg személyes ízlésének. A családi együtt-muzsikálást nyilvánvalóan ünnepi alkalmaknak szánta, amikor közösen örülhetnek a közösen megszólaltatott, gyönyörködtető zenének. Tehát, olyan szólamokat komponált, amelyek nem haladták meg szerettei hangszer tudását, ugyanakkor együtthangzásuk mégis imponáló. Az unisonók karakterizált alkalmazása egyúttal hangszerelési effektusnak is hat. Feltehetőleg tudatosan ügyelt arra, hogy mindhárom előadó elégedett legyen a szólamával.

Most kivételes helyzetbe kerültek a kompozíciók: három olyan művész szólaltatja meg őket, akik trióként is csaknem két évtizede muzsikálnak együtt. Profik, akiknek különösebb „kihívást” nem jelentenek e darabok – ám annál több lehetőséget adnak interpretációs remeklésre, mindenkorri pregnáns karakterizálással. A kamarazenei érzékenységek köszönhetően felelősségteljesen alakítják ki a szólamok dinamikai arányait. Előadásuk tényleges értékét az a műgond jelenti, mellyel aprólékosan felszínre hoznak minden olyan mozzanatot, ami gyönyörködtető lehet, tehát minden alkalommal „jelenidejűsítik” a megszólaltatást. Ilyesmire akkor és csak akkor képes előadó (illetve előadó-együttes), ha tényleg szereti a játszanivalót, tehát nem unja a már ismert/tudott újbóli megformálását. A Magyar Zongorás Trió számára az együtt-muzsikálás: zenei létezés mód, melyben egyaránt felelősségteljes bármely faktúra megszólaltatása.

A látszatra „könnyű” darabok előadásának veszélye egyébként épp abban rejlik, hogy a művész egy idő után ráunhat, vagyis, megfedelkezhet a mindenkorri változó hallgatóságáról, arról, hogy közöttük bizonyára minden alkalommal vannak olyanok, akik épp akkor találkoznak először a művel. Fokozottan érvényes ez a veszély felvétel-készítéskor – itt olyan intenzív jelenlétet kell biztosítani, ami az immár rögzítettnek akár végtelen számú ismételt visszahallgatására teszi alkalmassá még a köznyelvi zenei szokínccsel csupán hétköznapi „gondolatokat” megfogalmazó tételeket is. A Magyar Zongorás Triónak (Modrián József – hegedű, Rádi Ildikó – gordonka, Szentpéteri Gabriella – zongora) ez sikerült. A „rangos szereposztás” teszi indokoltá a kétségkívül harmonikus (akár háttérzeneként is hallgatható) darabok hangfelvételen történő rögzítését.

Fittler Katalin